

nésének akadályozója, jelképezné és ige-
nelné megint csak az örök élet-célt.

Ezekről a szerény megjegyzésektől ter-
mészetesen annál távolabb van a preten-
ció vagy a gáncs, minél őszintébb meg-
győződésünk, hogy a mellett az alaposság
mellett, amellyel D. jól megválogatott
anyagát eddig feldolgozta, maga is —
Corpusa nöttével — szükségkép rájött
volna, hogyan és mennyire kell az eddig
hevertetett helyi-vallásos faktort is mobi-
lizálnia. Amint — hisszük — munkaköz-
ben az a biztonságérzése és -érezetése is
csökkenni fog, amely most mintha olykor
feledné, hogy ma még egy «teljes» Corpus
is milyen elenyészően csekély anyagból
tud ítélkezni, azokhoz a mumiahegyekhez
képest amelyeket a XVI—XVIII. szá-
zad mint tömeggyógyiszer elárúsított vagy
a XIX. sz. elégetett és fűtött. Részünkről
— mindent összevéve — a legteljesebb
bizalommal nézünk D. valóban hézagpótló
Corpusa elé és érthető kíváncsisággal vár-
juk tőle, a többi magyarországi közt, külö-
nösen a homályos, de datálási szempont-
ból annál fontosabbaknak látszó B. 189
és még inkább B. 190. számú (=Freuden-
berg M., *Archaeol. Ért.* 1913, 5. és 3.
kép) mumiaportréinknak is (v. ö. Mahler
Ede, Beöthy Zsolt egyiptológiai gyűjte-
ménye a budapesti kir. m. Tudomány-
egyetemen 1913, 245 és 247 kk. II.) a le-
írását és osztályozását. *Marót Károly.*

**KADIĆ OTTOKÁR: A jégkor embere
Magyarországon. — Der Mensch zur
Eiszeit in Ungarn.** Nagy 8°. (*Annal.*
Inst. Reg. Hung. Geologici XXX. k. 1.
füzet. p. 1—147) 16 tábla, 74 szöveg-
kép, 1 térkép. Budapest, 1934.

A könyv címéből ítélve azt várhatnók,
hogy Kadić műve kizáróan, vagy legalább
túlnyomó részben a hazánk földjén nap-
fényre került ősember-csontok palaeo-
anthropológiai leírásával, méltatásával s
esetleg a diluviális ember életkörülményei-
nek ismertetésével foglalkozik; ebben
a várakozásunkban azonban csalódnánk.

Megtaláljuk ugyan az egyik újabb — a
Mussolini-barlangban talált — ősember-
tani lelet rövid leírását, a könyv súly-
pontját azonban a szerző kétségtelenül az
őskőkorszak egyes rétegeiből előkerült
paleolit-eszközök bemutatására, valamint
a magyarországi diluviális kultúrával fog-
lalkozó szakirodalmi adatok összegyűjté-
sére helyezte. Ezenkívül — az utolsó fe-
jezetben — kísérletet találunk összes pa-
leolitos leleteinknek a diluvium «jelenleg
elfogadott» rétegsorába való beilleszté-
sére is.

Mindenekelőtt el kell ismernünk, hogy
a szerző a főntebb körvonalazott célkitű-
zéssel nem csekély föladatot vállalt. Mert
igaz ugyan, hogy a hazánk diluviumára
vonatkozó irodalom nem nagyon régi ke-
letű, s nem is túlságosan nagy tömegű,
de szerteszórtsága miatt mégis nem könny-
en áttekinthető. Kadić ezzel a föladat-
tal szemben megállta a sarat. Sikerültnek
mondható a lelőhelyek, barlang-szelvé-
nyek és paleolit-szerszámok rendszeres
bemutatása is. Általában szembetűnő a
szerzőnek a rendszerezés iránt való érzeke.

Helyesen érezte azonban a szerző azt
is, hogy tudományos súlyra és méltány-
lásra igényt tartó műtől a szorgalmas föl-
sorolásokon, számbavételeken kívül egye-
bet is elvárunk. Ilyen tudományos zo-
máncú célkitűzés Kadić könyvében egyes
diluviális leletek korának megállapítása, a
leletek időrendi beosztása, s mindezek
felül és legfőként a geológiai szinteknek
a kultúra-szintekkel való összeegyeztetése.

Abból, hogy Kadić maga szükségét
érezte kézírata fölülbíraltatásának (p. 4),
gyanítanunk lehet, hogy a könyvnek ez a
legutolsó fejezete kemény dió volt szá-
mára. És sajnálattal kell megállapítanunk,
hogy aggodalma nem volt alaptalan. A
felsődiluviális szinteknek a szerző könyvé-
ben bemutatott beállítása egyes esetek-
ben nem felel meg azoknak a munkáknak
szemszögéből sem, amelyekre hivatkozik.
Így ma már lehetetlen tudomást nem venni
a moustérien első felének enyhe éghaj-
latáról. Semmi sem támogatja a szerző-

nek azt a fölfogását sem, hogy az aurignacien állatvilága nálunk jégkori jellegű. Kirívó erőszakoskodás tehát, hogy Kadić a ságvári — mindenképpen jellegzetes magdaléni — paleolit lelőhelyet az aurignacienbe sorozza. Föltűnő továbbá, hogy Hollendonner anthracotomiai vizsgálatainak eredményeiről, sem Mallász legutolsó, posthumus dolgozatáról nem szerzett tudomást. S ha mindehhez hozzávesszük, hogy nemcsak az európai, hanem még a magyarországi diluvium szép számmal fönnálló problémáiból sem kísérli meg egyetlen egynek megoldását, vagy legalább komolyan tudományos tárgyalását sem, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy Kadić könyve nem jelent nyereséget a szakirodalom számára.

A szerző könyvét tulajdonképpen németül írta meg, míg a rövid magyar kivonat Kormos Tivadar munkája.

Gaál István.

J. BAYER: Der vor- und frühgeschichtliche Mensch auf dem Boden des Horner Bezirkes. (Ausztria.) (Klnyt. hely és évsz. n.)

J. Bayer hátrahagyott munkáját elsősorban mint helyi monografiát (Lokalmonographie) akarom bírálat alá vonni. Munkamódszerében igen fontosnak tartom a következő mozzanatokat:

1. Az archeológiai kérdéseket a teljes európai háttér bevonásával kezeli.

2. Az anyagot könnyen áttekinthető kultúracsoporthoz osztja.

3. Részletes lelőhelystatisztikát ad.

4. Nagy képanyagot közöl, mely a cserépanyagot sem hanyagolja el.

5. Munkáját nemcsak a szakember, hanem a feldolgozott terület archeológiájának barátai és műkedvelői számára is írta. Erre a körülményre helyi monografiáknál mindig ügyelnünk kell, és így magyarázandók Bayernél az alapfogalmaknak a nagyközönség számára készült magyarázatai és a kis terület érdemes kutatóinak fényképei. Természetesen, ezen a szak-

embert nem érdeklő részleteket, mindig a kellő határok közé kell szorítani, mint ahogy Bayer is teszi.

Egy, szerintem igen fontos részlet elmaradását azonban kifogásolnom kell. Bayer nem hoz a feldolgozott vidékről lelettérképet. Ismeretlen kis helynevek felsorolásánál semmiféle képet a kultúrák elhelyezkedéséről nem kaphatunk, amely kép, ha térképet közlünk, közvetlenül és azonnal adódik.

A jégkorszakról írt rövid összefoglalás (184—187. o.) sajnos, sok vitás megállapítást tartalmaz. Sehogysem tartom szerencsésnek, hogy Bayer ebben a mindig népszerűsítő célokat is követő műfajban, ily nehéz kérdésekben ennyire kategórikusan foglalt állást. A «szakócás ember» (Faustkeilmensch), «széles pengéjű ember» (Breitklingenmensch) és «vékonypengéjű ember» (Schmalklingenmensch)-ről alkotott elmélete például semmiképpen sem tartható fenn, mert a felosztás ezen módjánál gondolnunk kell a kő feldolgozási formalehetőségeinek igen korlátolt voltára, és veszedelmes dolog hasonló tipológiai jelenségek-ből (amelyek tehát származhatnak a kő feldolgozási technikájának igen korlátolt variáció-képességéből is) kultúra és fajösszefüggésekre és ezzel kapcsolatban messzire ágazó vándorlásokra következtetni! (Ezen megjegyzésem természetesen a legnagyobb mértékben vonatkozik Menghin munkájára is: Die Weltgeschichte der Steinzeit.)

Bayer a továbbiakban az egyes kultúracsoporthoz kidolgozásához lát. A Solutréennél Magyarország irányába eső eredetet tételez fel. Ezen nézete a magyar kutatók álláspontjával egyezik. (193. o.) Az alluvium klímaingadozásairól írt rövid összefoglalása fontos:

1. A litorina-kor klímaoptimuma közvetlen a késő magdalénien után. A klíma jobb, mint ma.

2. A jó klíma a neolitikumban és bronzkorban is kitart. A klíma szárazabb, mint ma.

3. A bronzkor folyamán a klíma romlik